Jolsvai András

Szoba kiadó

27.

A következő összejövetelt a Karai Szalonban egy héttel a választások második fordulója után rendezték. Amikor Zátony megérkezett, már akkora volt a tömeg, hogy a többség kiszorult a kertbe, pedig elég csípős volt az idő Hűvösvölgyben ezen a tavaszi délutánon. Katinka arcán kétségbeesés és büszkeség váltotta egymást.

– A többségükről azt se tudom, kicsoda. Én nem hívtam őket, az biztos.

– A jó dolgoknak hamar híre terjed a városban! – Zátony úgy gondolta, ennyivel tartozik az elmúlt évekért. Katinka sokszor segített neki kisebb-nagyobb problémái megoldásában azelőtt. Igaz, az mintha egy másik Katinka lett volna.

Egy fél óra múltán csak sikerült beverekednie magát a belső termekbe. A nappaliban – mely inkább egy táncteremre hasonlított – középen két ülőgarnitúrát fordítottak egymás felé, ott ültek a díszvendégek, köröttük a többiek, fontossági sorrendben, körkörösen. A múlt hónap demokratikus káoszát az új rend frissen alakuló hierarchiája váltotta fel.

– Íme, a győztesek! – súgta Szamosi Marci Zátony fülébe, irigykedő lenézéssel. Zátonynak egy Dalos-novella ötlött eszébe, a tanítónő ötvenhat november elején azzal fogadja a nebulókat, „mától kezdve szabadok vagyunk, mától az oroszt töröltük a tantervből, mától a német lesz a kötelező". A szalon középpontjában hadvezéri pózban ott ültek a fórumisták, persze, nem az istenek, nekik ez már derogált volna, hanem csak a félistenek, Csöngedy, a lánglelkű költő, aki ma is Petőfi Sándornak öltözött, Széplaki, a kritikus, aki mostanában kizárólag népben-nemzetben gondolkozik, pedig korábban világforradalomban tette ugyanezt, és Kármán Géza, akire, úgy hírlik, a kulturális élet mindennapjainak ügyintézését bízták odafönn. Kármán képviselő is lett, sőt, sőt, frakcióvezetőhelyettes, s ez meg is látszott a mozgásán. Zátony csodálkozott is erősen, ő még úgy emlékezett Kármánra, mint afféle csetlő-botló alig-adjunktusra, aki égő fülekkel, motyogva beszélt a reformkor irodalmáról, nem is igen mert felpillantani a jegyzetéből. Akkoriban ő volt a bölcsészkar KISZ-titkára, megbízható, halk szavú, szerény képességű káder, aki lám, mára a Faczér elvtárs örökébe léphet. Támogat, tűr és tilt, mozgatja a szálakat. Ők hárman ültek tehát a kör közepén, Széplaki rendes szokása szerint nagyívű beszédet tartott arról, hogy a kommunista vircsaftnak ezennel

vége, mostantól mindenki érdemei szerint részesül majd a javakból, mostantól nyitva az út az igazi tehetségek előtt, mostantól ők mondják meg, merre hány méter. Kármán csöndesen hümmögött, ez bizony így lesz, nem másképp, és igyekezett emelkedetten gondterhelt arcot vágni hozzá, Csöngedy pedig csak ivott, szemébe hulló hajjal, vitézül. Az udvartartás meg tátott szájjal figyelte új időknek eme új daliáit.

Zátony már fordult volna kifelé, amikor Szántaiba ütközött. A hajdani kolléga könyéken ragadta őt, és kikormányozta egy csöndesebb szobába. Láthatóan nagy biztonsággal mozgott ebben a labirintusban.

– De jó, hogy itt talállak! Beszélni szeretnék veled!

– Neked hogy tetszik ez a benti szcéna?

– A demokráciát az intézmények teremtik meg, nem az emberek.

– Te hiszel is ebben, vagy csak futsz a pénzed után?

Szántai elengedte a füle mellett ezt a mondatot, és egy téliszalámis szendvicset majszolva elmondta Zátonynak, miért kereste. Most, hogy a tulipán ilyen szépen kinyílt, Szántai is új kihívások elé nézhet. Diplomáciai pályára lép, mondta, egyelőre ennyit árulhat el, négy évre, pontosabban legalább négy évre elhagyja az országot, és addig tanári pályáját is szüneteltetnie kell. Arra gondolt, nyelt le még egy falatot, arra gondolt, hogy addig a Zátony András helyettesíthetné.

– Az pontosan mit jelentene?

– Egy félállású docensi státuszt a tanszéken, heti négy óra kötelező oktatást, meg részvételt az értekezleteken.

– És neked ez miért érné meg?

– Ha te helyettesítesz, nyugodtan mennék el. Biztosan nem törsz majd a helyemre, ha úgy alakul, szó nélkül félreállsz, viszont a diákok is meg lesznek elégedve. A doktorátusod megvan, a dékáni hivatalban se köthetnek bele a dologba.

Zátony András számos helyen tanított az elmúlt évtizedben, főiskolákon, szabadegyetemeken, de régi vágya volt, hogy egyszer a hajdani almamáterében állhasson a katedrán. Most mégis azt mondta.

– Meg vagyok tisztelve, hogy rám gondoltál. De van valaki, aki éppúgy megfelel a kívánalmaknak, mint én, és pillanatnyilag sokkal nagyobb szüksége volna erre az állásra.

Szántai nem is rejtette véka alá csodálkozását.

– A te altruizmusodnak nincs határa! Kire gondolsz mégis?

– A Szolláth Misura!

– De hát csak a középkorhoz ért! Nem a mi tanszékünkön volna a helye!

– Tévedsz, ért ő sok minden máshoz is, például az irodalomszociológiához, amire az átalakuló tanszéknek igazán nagy szüksége vol-

na. De ha francia irodalmat kellene tanítania, abba is belejönne egykettőre. – Zátony itt tartott egy hosszabb hatásszünetet – És nincs egy vasa sem.

Szántai két nap gondolkodási időt kért meg egy konyakot. Az előbbit Zátonytól, az utóbbit egy fehér kabátos pincértől, akikből vagy féltucat serénykedett a tömegben.

De már másnap felhívta Zátonyt.

– Rendben, jöjjön akkor a Misu. Mondd meg neki, hogy holnap egyre legyen a tanszéken, és hozza magával az összes bizonyítványait.

És Szolláth Misu másnap elfoglalta helyét az Összehasonlító Irodalomtörténeti Tanszéken, és két hét múlva megtartotta első óráját (mely ebben a félévben az utolsó is volt egyben), és követő szerdán megállás nélkül mesélte élményeit, kalandjait a barátjának, hogy tizennyolc lány jár a szemináriumára és egy fiú, és olyan csillogó szemmel néztek rá egész órán mind a tizennyolcan, ahogy őrá még egyetlen lány se nézett eddig, és ez igen inspiráló tud lenni, és tényleg ő is úgy érzi, hogy egészen jól sikerült, meg is tapsolták, és a végén még oda is jött hozzá egy lány, Városi Gréta név szerint, és azt mondta, hogy rá egyenesen a reveláció erejével hatottak a tanár úr szavai, és hogy tudja-e már, mit fog tanítani a következő félévben, mert ő mindenképpen felveszi majd, akár ütközik a kötelező előadásokkal, akár nem, mert most érezte először, hogy volt értelme ide jönni, a bölcsészkarra, és hálásan köszöni mindezt a tanár úrnak.

A két barát még sosem látta ilyen lelkesnek a Misut, még akkor sem, amikor az elveszett középkori eposzról tartott előadást nekik. Gege tett is valami félepés megjegyzést ekkor, hogy vigyázzon, nehogy túlvállalja magát, a Zátony András szívébe meg valamiféle karácsonyi érzés lopakodott, nincs is annál szebb, örömöt okozni másoknak.

Persze, a normalitás határain belül. Legközelebb, ha megkínálnak a Kossuth-díjjal, elfogadom, gondolta hazafelé menet. Négy sör után nem is látszott az olyan lehetetlennek.

28.

Akárki akármit gondol, az a pillanat, amikor megáll egy teherautó a munkahelyed előtt, és gondos kezek felhajtják a sátorponyvát, s előtűnik mögüle tizenkét bálányi gondosan csomagolt könyv, bizony ünnepi pillanat. A látványra a Pagát kft. teljes személyzete a járdára tódult, a nők tapsoltak, a férfiak tornasort alkotva adogatták egymásnak a csomagokat. Fél óra múltán a bálák ott sorakoztak egy közeli pinceablak előtt, ahonnan majd egy csúszdán kerülnek ideiglenes helyükre. Zátony András izzadva, fújtatva egyenesedett fel a művelet végén, kibontotta a legfelső adagot,

kivett belőle egy könyvet és megszagolta, mint egy virágot. Zátony András szerette ezt a friss nyomtatványillatot már korábban is, de most szinte belebódult. Ez most valahogy más volt, több volt, mint a szerkesztői példányok az Ékezetben vagy a recenziós darabok az Emberi Hangnál. Zátony András állt a Damjanich utca széles járdáján, szemmagasságában egy Karinthy-emléktábla, lábánál egy nyitott pinceablak, körötte mérhetetlen mennyiségű könyv, és úgy érezte magát, mint Napóleon Marengónál: egy perc, és rohamra indulnak a csapatai, és néhány óra múltán övé a fényes győzelem.

Míg a férfiak a csúszda két végén ügyeskedtek, Klára sorra hívta a terjesztőket: a két, rogyadozó lábú mamutot, az ÁKV-t meg a Művelt Népet, amelyből élelmes osztályvezetők már kigéemkázták az értékeket, boltokat és raktárakat, meg persze címlistákat, de azért még működtek, vagy legalábbis úgy tettek, mintha működnének, a negyed óránként változó illetékes feljegyezte az adatokat, és biztosította Klárát, hogy nyolc napon belül írásban értesíti a céget, hány példányt rendelnek majd. És felhívta az asszony a gombamód szaporodó magáncégeket is, amelyeket ekkor alternatív terjesztőnek hívtak, többségük az államiakból szakadt le, s a személyi állományában gyakran pompás átfedések mutatkoztak. Ugyanaz az ember állami alkalmazottként elutasított egy művet, vagy csak bizományba vette volna át, hosszú határidőre, míg magánvállalkozóként nagy tételt vásárolt, és azonnal fizetett. E bájos rendszer Zátony Andrást a hazai egészségügy utolsó évtizedére emlékeztette, ahol az orvos magánrendelésén sok pénzért felírja a betegnek azt a gyógymódot, melyet ő maga alkalmaz majd valamely állami kórházban, állami eszközökkel, illő hálapénz ellenében.

A magánterjesztők a gyorsaságukkal tudtak placcon maradni. Nem csodálható tehát, hogy az első fecskék még délelőtt megjelentek a Patyolatban. Aztán tízpercenként jöttek a többiek. Szakadt kisteherautókkal, triciklikkel, kézikocsikkal, nyitott csomagterű ócska Ladákkal – kinek mi jutott. Ezek, többségükben, nem az állami könyvterjesztés kipárnázott ajtai mögül jöttek, ezek kereskedők voltak korábban is, zöldségesek vagy ószeresek, handlék, ezek mostanában váltottak a kultúrára, mert megérezték az idők szavát, ezeknek nem sok fogalmuk volt a könyvek világáról, de mindent tudtak a piacról. Kezükbe vették ezt a Haggardot, belelapoztak, megemelték, sőt, akadt, aki megnyalta vagy megharapta, megnézte az árát, aztán studírozott egy kicsit, majd így szólt:

– Kétezer, huszonöt százalék, kézpénzért.

Zátony bólintott, mire a terjesztő (műbőrkabát, műbőrkalap, műbőr hasitasi) elővette terjedelmes pénzkötegét, és leszámolta az egész össze-

get. Nem írtak se szerződést, se számlát, de még csak egy emlékeztetőt se. A kereskedő kalapjához emelte a mutatóujját, és elviharzott. És percek múlva megérkezett a következő.

Délután négyre a Pagát Kiadó tízezer példánnyal lett szegényebb, és négymillió forinttal lett gazdagabb. Az ötszázas-halmok ott lilultak sorban a Klára asztalán. A teljes személyi állomány (mind a hárman) kipirultan, a jól végzett munka örömével nézett maga elé. Ettek fejenként két parízeres zsömlét, csak úgy köröm közül, aztán Rió felhívta a Klausz Pétert, jöhet a részéért. Már éppen vette volna a kabátját, amikor a Lajos Feri toppant a szobába.

– Hát nekem senki nem szól, amikor sikerkönyvszag árad a levegőben? Hát én már egy senki vagyok? A Lajos Feri már nem is számít ebben a szakmában? Hova jutna így a világ, András…

– Ha most egy bácsi jön, fordulhatsz is kifelé…

– …bátyám?!

– Tudod mit, Feri? Maradjunk csak a főszerkesztő úrnál!

– Oké, de én meg akkor vezérigazgató vagyok!

– Éntőlem lehetsz a római pápa is!

Hogy így végre leverték a cölöpöket, a Lajos Feri a Petrik József jellegzetes, reszelős hangján megtette a maga ajánlatát. Elviszi az egész hóbelevancot húsz százalékért bizományba, egy hónapos határidővel, aztán újratárgyalják az egészet.

– És mit csinálsz te húszezer példánnyal, édes Ferikém, azt mondd meg nekem?

– Továbbadom, szép haszonnal. Nem mondtam, hogy közben a nagykereskedésbe is belekóstoltam?

Zátony András hitte is, nem is: hiába, az ő szemében a Lajos Feri mégiscsak egy rövidnadrágos kamasz maradt, akinek néhány éve megismerte. Most meg jön itt neki a vezérigazgatással. Végül, némi töprengés után elfogadta az ajánlatot, de csak tízezer példányra. (Hiba volt, Feri egy hónap alatt eladta mindet, és a kialkudott összeget is hiánytalanul megfizette, de a maradékot már nem kérte. „A könyv ma olyan, mint a vajaskifli, csak frissen jó!" – mondta komolykodó arccal Zátonynak. Igaza volt, a harmadik harmad nagyrészt a nyakukon is maradt aztán, azzal tapétázták-szigetelték körbe a raktárpincét az ősszel.)

Mielőtt távozott volna, a Lajos Feri tett még egy különleges ajánlatot.

– Ha mostantól egy nappal korábban tudom meg, mi jön a Pagátnál, amelyekben potenciált látok, megveszem privilégbe, tizenöt százalékért.

– Az mit jelent?

Lajos vezérigazgató úr úgy nézett végig Zátonyon, mintha egy elmecsevészedettel volna dolga.

– Hát azt, hogy más nem kap belőle, csak én. Akinek kell, az tőlem lesz kénytelen megvenni. Enyém a kockázat, de enyém a haszon is. Most ilyen időket élünk.

Ledobott egy névjegykártyát az asztalra, aztán, amennyire gyermeki külalakja engedte, úri módon távozott. De az ajtóból még visszaszólt.

– A sejk fia.

– Hogy?

– Mondom, A sejk fia. Arra vevő volnék.

Még fel sem ocsúdtak meglepetésükből, amikor újra nyílt az ajtó, és belépett rajta Sebeshegyi Kálmán. Egész nap nem látszott a cégnél, a többiek úgy tudták, be se jön, de a jó hírek, úgy látszik, becsábították.

– Gratulálok, hallom, milyen szép napot zártatok!

Amíg beszélt, egy szokatlanul nagyméretű autóstáskát vett elő, és egyetlen mozdulattal besöpörte a Klári asztalán várakozó pénzhalmokat.

– Ebből még ki kell fizetni a nyomdát, meg a következő mű előkészítését meg a bé… – kezdte volna Klára.

– Ti csak legyetek egész nyugodtak. Betömjük a lyukakat, aztán rögtön ti következtek.

Zátony András nem volt egészen nyugodt ugyan, de nem akarta elrontani a kedvét ezen a szép napon. Ez jó mulatság, férfimunka volt, gondolta aznap este. Másnap reggel meg, amikor meglátta a Patyolat előtt Sebeshegyi vadonatúj, foncsorozott ablakú Mercedesét: úgy látszik, egy Ilf-Petrov regény szereplője lett, és egyelőre nem is tud szabadulni belőle.

Megtört a jég, tekintetes esküdtszék, ahogy Osztap Bender mondaná.